

Arthez-de-Bearn

Arthez-de-Béarn kommune ligger i departementet [Pyrénées-Atlantiques](#) i [regionen Nouvelle-Aquitaine](#)¹.

Det ligger 40 km væk ad landevejen af [Pau](#), præfekturet for departementet, og 13 km fra [Artix](#), [hovedkontoret](#) for [kantonen Artix og Pays de Soubestre](#), som kommunen siden 2015 har været afhængig af ved departementsvalgene. Kommunen er også en del af [Artix-opholdsområdet](#)¹.

De nærmeste kommuner er:

- [Castillon](#) (3,2 km)
- [Urdès](#) (3,2 km)
- [Mont](#) (4,5 km)
- [Mesplède](#) (4,8 km)
- [Doazon](#) (5,3 km)
- [Argagnon](#) (5,5 km)
- [Lacq](#) (5,8 km)
- [Hagetaubin](#) (6,1 km)

Historisk og kulturelt er Arthez-de-Béarn en del af provinsen [Béarn](#), som også var en stat, og som har en historisk og kulturel enhed modsat af en slående mangfoldighed af landskaber med forpint relief.

Kommunen afvandes af [Geüle](#), [Aubin](#), Lech, Clamondé-strømmen, en arm af Aubin, en arm af Ruisseau l'Aubin, og af forskellige små vandløb, der udgør et hydrografisk net på 20 km i samlet længde.

Geüle, med en samlet længde på 21,2 km, udspringer i [Denguin](#) kommune og løber fra øst til vest. Den krydser kommunen og løber ind i [Gave de Pau](#) à [Mont](#), efter at have krydset 9 kommuner.

Aubin, med en samlet længde på 22,5 km, udspringer i kommunen [Cescou](#) og løber fra sydøst til nordvest. Den krydser kommunen og løber ind i [Luy du Béarn](#) ved [Lacadée](#), efter at have krydset 9 kommuner.

Historisk set har byen været udsat for et bjergklima. I 2020 offentliggjorde Météo-France en typologi over klimaet i storbyen Frankrig, hvor kommunen stadig er udsat for [et bjergklima](#) og ligger i klimaregionen [Pyrénées Atlantiques](#), der er kendetegnet ved høj nedbør (>1.200 mm/år) på alle årstider, meget milde vintre (7,5 °C på sletterne) og svag vind.

Val de Leyre et du Clamondé er et bemærkelsesværdigt naturområde, der forvaltes af [Aquitaine Conservatory of Natural Areas](#) siden 2004.

Beliggende på bredden af åen af samme navn, i hjertet af et bocage-landskab, samler denne dal vådområder af høj kvalitet, der er hjemsted for sjældne og beskyttede arter. Dette sted er klassificeret som et prioriteret sted på regionalt plan og indeholder ægte økologiske skatte.

Arthez-de-Béarn kommunes område er sårbart over for forskellige naturkatastrofer såsom storme, tordenvejr, sne, ekstrem kulde, halebølger eller tørke og jordskælv (moderat seismicitet). Området er også udsat for en teknologisk risiko, transport af farlige materialer, og for en særlig risiko er: risikoen for radon.

I flere dele af landet kan [radon](#), der er ophobet i visse hjem eller andre lokaler, udgøre en væsentlig kilde til befolkningens eksponering for [ioniserende stråling](#). Ifølge klassificeringen fra 2018 er Arthez-de-Béarn kommune klassificeret i zone 2, dvs. et område med lavt radonpotentiale, men hvor særlige geologiske faktorer kan lette overførslen af radon til bygninger.

Byen udviklede sig omkring augustinerklostret. Arthez de Béarn var en højborg i middelalderen (du kan stadig se sporene af voldene, der er overset af kirkepladsen). Landsbyen var en del af netværket af befæstninger i Béarn (se [Gaston Fébus](#)).

Religionskrigene forårsagede, at kirkerne i Notre-Dame og La Trinité forsvandt, det protestantiske tempel i sig selv er kun et minde.

I 1385 var Arthez afhængig af fogeden i Pau, og herredømmet tilhørte huset [Gramont](#).

Kommunen var hovedstad i en berømmelse bestående af Arracq, Cagnez, Castetbieilh (som var afhængig af [kommandanthospitalerne](#) i Caubin og Morlàas), Caubin, Marcerin, [Mesplède](#), N'haux og [Urdès](#).

Den sidste arving til dette baroni var [Diane d'Andoins](#), kendt som "Corisande", elskerinde og inspiration i hendes march til Henrik af Navarras trone, snart [Henrik IV](#).

I 1790 omfattede [kantonen Arthez-de-Béarn](#) de samme kommuner som i dag med undtagelse af [Argagnon](#), [Labeyrie](#), [Lacq](#) og [Lacadée](#).

Springvand og brønde

Hvis vi betragter Arthez-de-Béarns topografiske placering, er det helt sikkert takket være tilstedeværelsen af mange kilder på dens højder, at landsbyen var i stand til at udvikle sig fra middelalderen.

Indtil 1950'erne nåede vandet endnu ikke frem til hanen i hjemmene. I dag er de slibede, tabt under brombær og glemt, uanset om det er springvand bygget af de gamle eller bare gode naturlige kilder, der er kendt og brugt, og de har samme navn i Béarnais (lokal form for occitansk) *houn*.

Nogle er ledsaget af vaskehuse og/eller vandtrug og de kunne være beskyttet af træmarkiser.

Der er otte gamle offentlige springvand (klassificeret fra øst til vest):

Hunden i Caubin

Beliggende ved siden af Caubin-kapellet er hele stedet dækket af brombær, herunder flere bassiner, vaskehuse og vandtrug. Fjederopsamlingscisternen er en struktur, der blev repareret med en lille armeret betonhvælving, delvist ødelagt. Reservoiret er fyldt med vase, men indeni kan du se en ret gammel base lavet med den samme gule sten, som kan ses på toppen af kapellets vægge, der blev brugt under den første restaurering efter religionskrigene

Houn dou Hau (Bergoué-distriktet på nordsiden)

Med et vandtrug og et cirkulært vaskehus. Vaskehusets del er dækket af en nybygget betonplade, cirkulær med beklædte stenvaskebrætter. Afvandingscisternen, med en halvcirkelformet hvælving, er en ret gammel og traditionel konstruktionsstruktur, af samme type som de fleste af de andre springvand, der er nævnt her, det vil sige en base, lavet af gamle slebne sten, der fungerer som et reservoir, toppet med en muret hvælving af *fliser* samlet med kalkmørtel.

Strukturen er for det meste indlejret i dæmningen på den ene side og på den anden side afsluttet af en stenfacadegavl med den offentlige hane, over hvilken der er en lille adgangsdør til *reservoir*et;

Cacareigt (Bergoué-distriktet på sydsiden)

Den er kendetegnet ved flere trappebassiner og en stor cisterne genopbygget i beton i det tyvende århundrede. Det er stadig tilgængeligt og ligger nær Donis-porten, i siden af vejen lidt under præstegården. Oprindeligt var der ingen vaskehuse, kun vandtrug. Deres brug var engang genstand for strid, da strukturen er indlejret i dæmningen af et privat land, hvorfra kilden kommer;

La houn Grösse

Den har vaskehuse, men intet vandtrug. Den ligger bag rådhuset, på den historiske gangbro, helt dækket af sand, af pæn gammel og traditionel konstruktion, med en lav spids hvælving, kun den øverste del af cisternen dukker stadig op af jorden. Det samme gælder for vaskehusene på den anden side af vejen;

Argets hund

Den har hverken et vaskehus eller et vandtrug. Det ligger bag det gamle tempel (tidligere augustinerklosteret), under gangbroen, helt fortabt under brobæret og tilsmudset i niveau med vandhanen. Af meget gammel og omhyggelig traditionel konstruktion er *reservoir*ets indvendige hvælving meget speciel, i form af en lancetformet og give stærkt fremhævet, hvælvet i en hesteskoform i bunden og omvendt i toppen. De første linjer i et drilsk digt, der engang blev komponeret af en Arthézienne under en "espérouquère" i kvarteret, minder os om, at:

"Dette springvand hedder Arget, det er omkranset af to små enge, De er lidt skyggefulde... » ;

Hanten af Cantina

Den har ikke en tank. Springvandet er offentligt, men vaskehusene, som alle brugte frit, lå på den anden side af vejen, nedenfor, på privat grund. Springvandet er stadig synligt, beliggende i udkanten af departementsvejen, i Côte de Cantina, ved den sydlige indgang til landsbyen. Indtil begyndelsen af 1970'erne, i tilfælde af en vedvarende vandafbrydelse, kom Arthéziens for at få deres forsyninger;

Hunden i Pau

Det ligger i Bourdalat-distriktet, lidt fra hinanden, mellem krydset mellem Mesplède-vejen og Canaillou-vejen. Det har et vaskehus, der tidligere var dækket af et grundlæggende fortelt, men intet vandtrug. Cisternen er af gammel og traditionel konstruktion, pæn, med en pyramidehvælving;

La houn dous [Cagots](#)

Det ligger i Bourdalat-distriktet bag gendarmeriet. Det er det ældste af alle springvandene, opført for sin historiske værdi. [Matrikelregistret](#) fra 1777 nævner *hon deus cagots* og, mærkeligt nok, [Napoleons matrikel](#) fra 1814, *Cabat-kilden*, som om der kun var én tilbage. Hele stedet er dækket af sand, og jorden flugter nu med kanten af det primitive dobbeltbassin. To tredjedele delt, en tredjedel, kun den største, den til venstre, er tilbage. Overfor er cisternen til opsamling af fjederen blevet helt begravet, kun strukturens overligger er knap synlig. Ved siden af er vaskehusbassinerne, nyere og engang dækket af en smuk traditionel ramme, også begravet, kun vaskebrættet dukker stadig op af jorden.

Dette springvand nævnes i 1863, i den topografiske ordbog Béarn-Baskerlandet, under stavemåden *la fontaine du Cagot*. [Terriez](#) d'Arthez angiver for sin del i 1777, *la hon deus Cagots*.

Nogle naturlige kilder til populær brug:

- Houn af Coudole
- houn af Counte (N'haux-distriktet)
- houn af Guichot (i Canarde)
- houn i Lagourgue (i Baleix)
- houn dou-bjerget (øvre Puyet - vandtrug)
- la houn dou Palouquè
- Peres' houn (løber ud i et vandløb kaldet "Hasa dou Bascou")
- Houn de Pénégre (hovedkilden til Bourdet, en biflod til Aubin på N'haux-sletten)
- Peyroulet (naturligt springvand)
- la houn dous arrousès
- la houn dou Roy.

Sidstnævnte skylder sit navn til en legende. Det ville være stedet, hvor kongens vagt fik hestene til at drikke under jagtselskaber.

Lidt væk fra den oprindelige Cami-Salié (protohistorisk saltsti) ligger den yderst syd for Arthez-de-Béarn, på en grund, der nu er en del af Geüle-oversvømmelsesbassinet.

Det skal bemærkes, at kilden blev erobret (såvel som Palouquè) i 1950'erne til opførelsen af det første rindende vandforsyningsnetværk i Arthez-de-Béarn.

Siden da er der kommet vand til vandhanerne i hjemmene. En arbejder, der deltog i opførelsen af den nu nedrevne bygning, hævdede, at udløbet var så stort og rigeligt, at kun en lille del faktisk blev fanget.

Faktisk lærer populær viden, at det nærliggende Geüle, hvor kongens kilde flyder, aldrig har oplevet en fuldstændig tørke nedstrøms fra dette sted.

En anden ejendommelighed kommer fra den forfædres lokale dialektik, som nøjagtigt beretter *om houn dou roy* og ikke *rey*, hvilket dog burde være den nøjagtige oversættelse af ordet *konge*.

Der er også fire gamle offentlige brønde, alle kondemnerede, på stenbruddets akse:

- den gamle brønd i midten på Place de la Mairie, som aldrig er set i brug;
- Bourdalat-brønden, nær Augustinerporten;
- paladsets brønd, på hjørnet af Place des Ormeaux, fungerede indtil 1980'erne.
- Bergoué-brønden, overfor Lamigou-huset i vejkanten (dækket af bitumen).

Religiøs arv

Kirken Saint-Étienne stammer fra 1887, den lånte et klokketårn fra det tolvte århundrede fra det forsvundne slot.

Cagnés eller N'Haux, landsbyer beliggende i dalene, har romanske kapeller.

Caubin-kapellet, der er en del af [Caubin-kommandantskabet](#), har en halvcirkelformet apsis med en frontonvæg som udkigspost og et fladt tag som en gangbro. Kapellet er klassificeret som [et historisk monument](#). Det indeholder et gravmonument formodes at være Guilhem

Arnaud (baron af [Andoins](#), der døde i 1301), klassificeret som et objekt og stammer fra begyndelsen af det fjortende århundrede.

Over for kapellet i Caubin kan man se et [oratorium](#), bygget efter den traditionelle metode med småsten fra den givne forbundet med mørtel.

Kommunen ligger på [Via Podiensis](#) på [pilgrimsrejsen til Santiago de Compostela](#).